

ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ “ไทตาด”

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ่ง

อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

พ.ศ. ๒๕๖๕

คำนำ

ปัจจุบันโลกมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะกระแสโซเชียลเน็ตเวิร์กที่ก่อให้เกิดสังคมไร้พรมแดน ซึ่งนำไปสู่การหลั่งไหลทางวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมมนุษยชาติ ซึ่งสังคมไทยก็ประสบกับสถานการณ์อย่างเดียวกัน วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นบางส่วนกำลังสูญหายไป โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งถือว่าเป็นต้นทุนสำคัญของชุมชน ท้องถิ่น และสังคมไทย ประกอบกับองค์การยูเนสโก (UNESCO) เห็นความจำเป็นในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จึงได้ออกอนุสัญญาและว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเมื่อจากนานาประเทศ รัฐบาลไทยก็ได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมทั้งร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓ เพื่อเป็นการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

วัฒนธรรมชนเผ่าไทดาต ที่ตั้งถิ่นฐานในตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งถือว่าเป็นชนเผ่าหนึ่งที่มีการอพยพ อันยาวไกล และมีการ อนุรักษ์รักษา ประเพณี วัฒนธรรมของชนเผ่าตัวเอง อย่างเหนียวแน่น สมควรที่ส่งเสริม และรักษาสืบต่อกันตลอดไป

(นายสมบุรณ์ นาคะอินทร์)

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านผึ้ง

สารบัญ

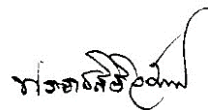
เรื่อง	หน้า
คำนำ	
คำนิยม	
สารบัญ	
ส่วนที่ ๑ ลักษณะของชนเผ่า	๑
ชื่อชนเผ่า “ไทตาด”	๑
พื้นที่ “ไทตาด”	๑
ประวัติศาสตร์ “ไทตาด”	๑
ถิ่นกำเนิด “ไทตาด”	๔
การเคลื่อนย้าย “ไทตาด”	๖
การกระจายตัวของชุมชน “ไทตาด”	๘
ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “ไทตาด”	๙
ประเพณีเลี้ยงผีใหญ่ “ไทตาด”	๙
ประเพณีการแต่งงาน “ไทตาด”	๑๐
การแต่งกาย “ไทตาด”	๑๒
ลักษณะบ้านเรือน “ไทตาด”	๑๓
ลักษณะทางภาษา “ไทตาด”	๑๓
อาหาร “ไทตาด”	๑๖
เครื่องจักสาน “ไทตาด”	๒๑
ยาสมุนไพร “ไทตาด”	๒๖
ส่วนที่ ๒ คุณค่าและบทบาทของวิถีชุมชนที่มาต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๒๗
ส่วนที่ ๓ มาตรการในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม	๒๗
ส่วนที่ ๔ สภาพปัจจุบัน	๒๘
กิตติกรรมประกาศ (อันวา ใจเที่ยง)	๓๒
เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม	๓๓

คำนิยม

จังหวัดนครพนม เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมอันหลากหลาย มีประเพณีที่งามมากมาย อันเนื่องมาจากความเชื่อที่มีมาแต่บรรพกาล โดยเฉพาะหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ที่หล่อรวมจิตใจของคนนครพนมทุกหมู่เหล่า และทุกเผ่าพันธุ์ที่รวมกันเป็นข้าโอกาสของพระราชาพนม ก่อให้เกิดความงามของสังคม ปฏิบัติการจาริกประเพณีอีสานที่เรียกว่า ฮัก ๑๒ กอง ๑๔ ในพื้นที่ ๑๒ อำเภอของจังหวัดนครพนม มีชนเผ่าหลายเผ่าอยู่ปะปนกัน ภูมิปัญญาทางเครื่องนุ่งห่ม ภาษา การดำเนินชีวิต ทำไร่ ทำนา ทำสวน อาจจะแตกต่างกันไปบ้าง แต่ทุกชนเผ่าในนครพนมก็รวมกันได้ โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ เกิดจากวิถีชีวิตความเป็นส่วนมาก

เผ่าไททาก นครพนม ก็เป็นอีกเผ่าหนึ่งที่สำคัญ ให้อยู่พบเข้ามาพร้อม ๆ กับเผ่าอื่นเป็นเวลาหลายร้อยปี ไล่ตั้งแต่ฐานบ้านเมืองอยู่ในเขตอำเภอเมืองนครพนมเป็นส่วนใหญ่ ในเขตอำเภอนาทาย และอำเภอบ้านดุง ได้ร่วมกันพัฒนาบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองมาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน แต่เอกลักษณ์ทางภาษา การแต่งกาย จาริกประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีการเกิด การตาย การกินกอง (แต่งงาน) ยังเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ความซื่อสัตย์สุจริต รักความสงบ มีความสามัคคี กตัญญูต่อกว่ที่ก่อบรรพบุรุษ

จากภาพ ก็เป็นลูกหลานไททาก คุณพ่อเป็นไททาก ท่านเกิดที่บ้านนาคำกลาง อำเภอนาทาย อำเภอเมืองนครพนม ได้เห็นและได้มีโอกาสร่วมสร้างบ้านแปลงเมืองนครพนม สืบสาน ส่งเสริม ก่อเอกวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของนครพนม ทั้งแก่จําความได้จนถึงปัจจุบันนี้ ไททากได้ทำคุณงามความดีเป็นคุณูปการแก่จังหวัดนครพนมมาโดยตลอด ในฐานะที่เป็นลูกหลานมีเลือดเนื้อเชื้อไขของไททาก ก็อยากจะสนับสนุนส่งเสริมเผ่าไททากได้ปรากฏเป็นอีกเผ่าหนึ่ง ประจำจังหวัดนครพนมต่อไป

(พระราชาธิราช)

เจ้าคณะจังหวัดนครพนม

เจ้าอาวาสวัดสว่างสุวรรณาราม

ชนเผ่า “ไทตาด”

ส่วนที่ ๑ ลักษณะของชนเผ่า

ประวัติชนเผ่าในนครพนม

นครพนมและความหลากหลายของกลุ่มชีว-ชาติพันธุ์

จังหวัดนครพนมเป็นจังหวัดที่เก่าแก่จังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประวัติสืบทอดมายาวนาน ในเอกสารของหน่วยงานราชการของจังหวัดนครพนมต่าง ๆ อ้างว่าเดิมพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรศรีโคตรบูร เคยรุ่งเรืองในอดีตประมาณราวต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นอาณาจักรอิสระไม่ขึ้นกับใคร อย่างไรก็ตามชื่อศรีโคตรบูรได้ปรากฏในตำนานอุรังคธาตุ ว่าผู้คนเมืองศรีโคตรบูร มีส่วนร่วมยิ่งในการสร้างองค์พระธาตุพนม ในปี พ.ศ.๘

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ชื่อของ "ศรีโคตรบูร" ได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในนาม "เมืองศรีโคตรบูร" เป็นเมืองที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรล้านช้าง หลังการแผ่อิทธิพลของล้านช้างลงมา เมื่อพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชย้ายเมืองหลวงจากหลวงพระบางลงสู่เวียงจันทน์ เมืองศรีโคตรบูร มีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง

นครพนมนับว่าเป็นจังหวัดหนึ่งในอาณาบริเวณมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ หลายกลุ่มอาศัยและตั้งบ้านเรือนเป็นชาวนครพนม ดังในเอกสาร "ของดีศรีโคตรบูร" เอกสารทางโบราณคดีประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรม ท้องถิ่นของนครพนม ระบุเอาไว้ว่า นครพนมมีกลุ่มชน ๗ เผ่าหรือ ๗ กลุ่มชนที่อยู่ในนครพนม (เมื่อยังมีรวมชาวไทยใหม่หรือชาวเวียดนามเข้าไป) ซึ่งประกอบไปด้วย ลาว ไส้ (โซ่) แสก กะเลิง ญ้อ ผู้ไท และ ข่า โดยกลุ่มชนเหล่านี้มีลักษณะเด่นทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง เมื่อสัมผัสกับวัฒนธรรมราชการหรือวัฒนธรรมจากส่วนกลางที่มาจากเมืองหลวง "กรุงเทพมหานคร" การรับรู้ชาวนครพนม มีกลุ่มชนประกอบส่วนในจังหวัด ๗ เผ่า มาตั้งแต่เมื่อคราวการเสด็จของเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มาเยือนนครพนม ทำให้ผู้คนทั่วไปยอมรับและถือว่านครพนมมีเพียงกลุ่มชน ๗ เผ่า ดังกล่าวนี้นั้น แต่ในปัจจุบันเพิ่มอีก ๑ ชนเผ่าคือ เผ่าไทกวน แต่จากการลงศึกษา สัมภาษณ์ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้พบว่ายังมีกลุ่มชนอื่นที่อาจตกสำรวจของทางราชการไป ในคราวเสด็จครั้งนั้น คือ "ไทตาด"

๑. ชื่อชนเผ่า “ไทตาด”

ชื่อเรียกในท้องถิ่น ตาด ไทตาด

๒. พื้นที่ “ไทตาด”

ตำบลบ้านผึ้ง ตำบลนาราชควาย ตำบลนาทราย อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

๓. ประวัติศาสตร์ “ไทตาด”

ไทตาด เป็นกลุ่มชนที่ถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มชนชาติไทหรือชาติพันธุ์ไท สาขาหนึ่ง ซึ่งกลุ่มชนชาติไทนับเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองขนาดใหญ่ มีหลากหลายกลุ่มย่อย อาศัยตามลุ่มน้ำทางตอนใต้ของประเทศจีนหรือทางเหนือของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำแดง แม่น้ำสาละวิน เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะกายภาพเบื้องต้น ชาวไทตาด เป็นกลุ่มคนชาวเอเชียผิวเหลืองใช้ภาษาตระกูลไทลาว หรือไท-กะได คล้ายสำเนียงลาวนครพนม (เขตอำเภอเมือง) แต่มีความแตกต่าง ที่สามารถแยกได้ว่าเป็นอีกกลุ่มชน

จากคำยืนยันของกลุ่มนักปราชญ์ประจำชุมชน เช่น คุณตาแดง สีตะ ผู้ใหญ่อำคา ตะวงศ์ พ่อบัวบาน ฝ่ายเพี้ย ที่ได้คัดลอกประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ตนจากใบลาน และผ่านการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชีวิตของชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารประวัติศาสตร์ด้านไทศึกษา ทำให้พบและเป็นไปได้ว่า กลุ่มชนใน

พื้นที่ที่ศึกษา (ตำบลบ้านผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม) ที่เรียกตัวเองว่าไทตาดนอกจากจะเป็นกลุ่มชนในตระกูลไท ยังถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่ม พวกไทใหญ่ ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่แถบมณฑลยูนนานของจีนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมของคนเผ่าไทหลากหลายกลุ่ม

ในเขตตอนใต้ของจีน (เขต กวางสี ยูนนาน กวางเจา เสฉวน ฮุนาน) เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนชาติโบราณ ที่รัฐบาลจีนในปัจจุบัน เรียกรวมๆ ว่า "ชาวจ้วง" เก่าแก่ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปี ทั้งยังพบหลักฐานทางโบราณคดีของชนเผ่านี้ที่สำคัญ เช่น กลองมโหระทึก นักวิชาการจีนยังเชื่อว่ากลุ่มชนชาติดังกล่าวตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ แม้จีนจะเรียกพวกเขาว่าจ้วง ที่ปัจจุบันมีประชากรมากกว่าสิบล้านคน ในความเป็นจ้วง ยังมีหลากหลายกลุ่ม มีชื่อเรียกหรือเรียกตัวเองแตกต่างกัน เช่น ผู้หล่าว ผู้ไต ผู้nungหรือไทnung เป็นต้น ซึ่งก็คือ กลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท

ชนชาติจ้วง มีลักษณะภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกับ "คนไท" และมีสำนึกเป็นคนไท นักวิชาการจีน ได้กล่าวถึงชาวจ้วงว่า "จ้วง - ไท - ไทย เป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรม และประเพณีที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ เนื่องจากมีภาษาแม่ร่วมกัน เกิดจากเชื้อสายเดียวกัน" ในขณะที่นักวิชาการไทย กล่าวว่า จ้วงเป็นกลุ่มชนชาวไท มีวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างสืบเนื่องมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายอย่างน้อยกว่าราว ๒,๓๐๐ - ๒,๔๐๐ ปี และเป็นพี่น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด

ที่กล่าวมามีได้จะพยายามชี้ให้เห็นว่าไทตาดเป็นกลุ่มเดียวกับพวกจ้วง แต่น่าจะยอมรับได้ว่าบริเวณทางใต้ของจีนในแถบกวางสี ยูนนาน เป็นแหล่งที่อยู่เดิมของกลุ่มชนเผ่าไท และขณะเดียวกันกลุ่มไทตาดที่เรากำลังกล่าวถึงก็เป็นชาวไท มีลักษณะภาษาและวัฒนธรรมเป็นแบบไทชัดเจนการอพยพออกจากแถบสิบสองปันนาทางตอนใต้ของจีน ของชาวไทตาดไม่ปรากฏชัดว่าอพยพออกมาเมื่อปี พ.ศ.ใด แต่ในประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ในงานของ พรพิมล ตรีโชติ (๒๕๔๒) พบว่านักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทใหญ่อพยพออกมาจากบริเวณตอนใต้ของประเทศจีนเมื่อประมาณศตวรรษที่ ๗ โดยบางกลุ่มก็อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบ ร่วมกับชาวพม่าและชาวมอญ ในขณะที่บางพวกแยกตัวขึ้นไปอยู่บริเวณที่ราบสูงและได้แบ่งแยกดินแดนออกเป็น ๓๓ แคว้น เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์ชุมชนไทตาด คุณตาแดง สีละ (๒๕๔๔) ประชาชนชุมชนไทตาด กล่าวว่า "ได้แตกแยกหนีจากประเทศจีน หนีเข้ามาอยู่ในประเทศพม่า มาอยู่เมืองอังวะ-หงสาวดี เมืองพม่า พ.ศ. ไม่รู้.." ชาวไทตาดเริ่มมีความชัดเจน ในการสร้างอัตลักษณ์หรือความเป็นกลุ่มชนเมื่อเข้ามาอยู่ในเขตแดนรัฐพม่า และน่าจะเริ่มสร้างอัตลักษณ์ที่มีความเป็นตัวของตัวเองว่าเป็นพวกไตหรือไท เมื่อมาสัมพันธ์หรืออยู่ใกล้ชิดกับคนต่างชนเผ่าอย่างพม่า

การตั้งถิ่นฐานในเขตประเทศพม่าไม่ได้มีรายละเอียดอะไรมากนัก และช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในแถบลุ่มน้ำสาละวิน - อีรวดี นานก็ปีไม่มีหลักฐานหรือคำบอกเล่าที่ชัดเจน จนกระทั่งเกิดความขัดแย้ง กับกลุ่มชนพม่าหรือผู้มีอำนาจในเขตนั้น จึงต้องอพยพโยกย้ายลงมาตามแม่น้ำโขงจากตะวันตกมาสู่ตะวันออก เข้าสู่บริเวณเมืองหลวงพระบางของลาว โดยที่ประวัติความขัดแย้งช่วงนี้ไทตาดได้กล่าวเอาไว้เป็นเรื่องเล่าประจำกลุ่ม ชนว่าเมื่อชาวไทตาดตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองอังวะ-หงสาวดี ประเทศพม่า เป็นชนกลุ่มน้อยของเมืองนั้น โดยมีผู้นำชุมชนคือ ตาผ้าขาว อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัต เจ้าเมืองอังวะหงสาจัดทำบุญที่สงบไม่มีเหล้ายา แต่ขณะเดียวกัน ในชุมชนของกลุ่มไทตาดกลับทำการฉลองกินเหล้าอย่างสนุกสนาน ทำให้เหล่าข้าราชการบริพารหรือทหาร ของพระเจ้าอังวะหงสาไม่ได้ร่วมทำบุญ เพราะมัวแต่ไปสนุกสนานกับชาวไทตาด

ฉะนั้นจึงทำให้เจ้าเมืองของชนเผ่าพม่า ที่เรื่องเล่าชาวไทตาดระบุว่าชื่อ พรหมทัต ไม่พอใจเจ้าผ้าขาวหรือพระชาวผู้นำไทตาด ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยหรือคนละกลุ่มชนกัน หลังจากนั้นจึงหาลอบุบายเพื่อที่จะให้ไทตาดออกไปจากแผ่นดินของตัวเอง

“เพ็นจัดให้มีการสร้างบั้งไฟหมื่นบั้งไฟแสน แล้วให้ตาผ้าขาวกับ
พระเจ้าพรหมทัดแข่งกันว่าบั้งไฟสองลำที่สร้างขึ้นว่าบั้งไฟลำใดสืบขึ้น
เมื่อตาผ้าขาวไปเหยียบหรือจับบั้งไฟ ปรากฏว่าบั้งไฟที่ตาผ้าขาว
ผู้นำไต่ตาดเหยียบนั้น พอทั้งหมดม้อบั้งไฟกะบั้งขึ้น แต่บั้งไฟที่
เจ้าพรหมทัดจับหางปรากฏว่าบั้งไฟขึ้น แสดงว่าพระเจ้าพรหมทัด
แพ้ตาผ้าขาว”

แต่อย่างไรก็ตามแม่เจ้าเมืองผู้ปกครองเมืองอังวะ-หงสาวดี ของคนพม่าส่วนใหญ่แพ้ แต่ก็ยอมแพ้
ชาวตาดเชื่อว่าเจ้าอังวะ-หงสาวดี ไล่ให้ชาวตาดออกไปจากแผ่นดินชาวพม่า ฉะนั้นชาวตาดจึงต้องอพยพ
เคลื่อนย้ายล่องลงไปตามแม่น้ำโขงกลุ่มผู้นำชนเผ่าจึงได้พาเคลื่อนย้ายมาตามลำแม่น้ำโขง มาอาศัยอยู่แถวหลวงพระบาง
ดินแดนลุ่มน้ำโขงทางฝั่งซ้าย และในระหว่างที่อยู่ที่หลวงพระบาง เชื่อว่าได้ร่วมสร้างพระบางที่เป็นพระพุทธรูป
คู่บ้านคู่เมืองขึ้น พร้อมทั้งมีการทำบุญฉลองพระบางโดยไต่ตาดนิยมทำตุงหรือธงเป็นผืนยาวสวยงาม เอาไปปัก
เพื่อเป็นการบูชาต่ออายุ

ต่อมาเมื่อเกิดสงครามขัดแย้งในหลวงพระบาง (ช่วงนี้ไม่ชัดเจนนักว่าเกิดสงครามหรือความขัดแย้ง
ในเรื่องอะไร) ผู้นำชนเผ่าจึงได้ทำบั้งไฟขึ้นเพื่อเป็นการเสี่ยงหาทิศที่จะอพยพไปอยู่แห่งใหม่พอจุดบั้งไฟก็ลอยขึ้นไป
ทางทิศใต้ จึงได้พากันอพยพย้ายจากหลวงพระบางลงมาสู่บริเวณที่เป็นเมืองท่าแขกหรือแขวงคำม่วน สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบัน ตรงข้ามกับเมืองนครพนม คนละฝั่งลำน้ำโขง มาตั้งบ้านเรือนและทำมาหา
กินอยู่บริเวณนั้นอย่างสงบ หลังจากนั้นประมาณ ๓๐ ปี (พ.ศ. ช่วงนี้ไม่ชัดเจน บางครั้งก็ว่า ช่วง พ.ศ.๒๓๖๙) จึงได้
พากันอพยพ ข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่ บริเวณท่าวัดโสภาส เขตเมืองนครพนม หลังจากนั้นจึงได้พากันโยกย้าย
ออกไปหาทำเลที่ตั้งบ้านเรือน เพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมดั้งเดิมที่ไต่ตาดยึดถือปฏิบัติมา นั่นคือ การทำนา
โดยคนไต่ตาดกลุ่มใหญ่มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านผึ่ง ส่วนหนึ่งอยู่ชุมชนบ้านหนองบัว ต.นาราชควาย ส่วนหนึ่งไป
ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านนาคากลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง ในขอบเขตจังหวัดนครพนม

กลุ่มชนไทใหญ่กับการเรียกตัวเองว่าเป็น “ไต่ตาด”

การที่กลุ่มชนเหล่านี้ ถูกเรียกว่าไต่ตาด หรือเรียกตัวเองว่าเป็นไต่ตาด น่าจะเป็นชื่อที่เรียกตัวเอง
มากกว่าการที่กลุ่มชนอื่นตั้งให้ เพราะจากการเข้าไปสำรวจในหมู่บ้านไทยแกวลุ่มน้ำโขงประชาชนในกลุ่มชนได้
พยายามแสดงออกถึงความภูมิใจในความเป็นชาวไต่ตาด อย่างมิได้ขัดเขินและความหมายของคำว่าไต่ตาด ก็มีได้มี
ความหมายไปในเชิงถูกเหยียดหยามเช่นเดียวกับคำว่าส่วยหรือข้าหรือผีตองเหลือง ที่บางกลุ่มชาติพันธุ์ถูกกล่าว
ด้วยสายตาที่หมิ่นแคลน และจากรากศัพท์ของคำว่า“ไท”ในภาษาตาดหรือภาษากลุ่มไท-กะได หมายถึง คน
เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่นิยมเรียกตัวเองว่า “คน” เช่น คำว่า “ขมุ” หรือ “มละบริ”

นอกจากนี้การเพิ่มคำว่าตาดต่อท้ายกับคำว่า “ไท” หากคำว่าไต่ตาดถูกเรียกหรือเรียกตัวเอง
เมื่อลงมาสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว น่าจะมีมูลเหตุมาจาก ประการหนึ่ง กลุ่มชนนี้ลักษณะทางภาษา
และวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว หรือมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเฉพาะตัวที่ค่อนข้างแตกต่างไปจากกลุ่มชน
ตระกูลอื่นแม้กระทั่งในกลุ่มเผ่าไทด้วยกันเอง หรืออาจใกล้เคียงหากมองผิวเผิน อาจคิดว่า เป็นพวกญ้อหรือลาว
แต่หากสืบ วิเคราะห์อย่างใกล้ชิดแล้ว จะพบว่า กลุ่มคนพวกนี้มีลักษณะเฉพาะตัวต่างไป

ประการที่สอง เมื่อเป็นเช่นนี้คนตาดจึงพยายามสร้างสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเพื่อแยกขาดไม่ปน
กับสิ่งอื่นหรือวัฒนธรรมอื่น ทั้งโดยตั้งใจและมิตั้งใจ และเมื่อคนเหล่านี้มีความแตกต่างทั้งทางประวัติศาสตร์การตั้ง
ถิ่นฐาน ภาษาและวัฒนธรรมย่อยบางประการจากกลุ่มอื่น จึงถูกมองว่าเป็นพวกอื่น และมองตัวเองว่าเป็นพวกอื่น

เมื่อชาวไทกลุ่มนี้นิยมการทำตาดหรือไม้กวาดไม้ไผ่ขนาดใหญ่ เพื่อกิจการทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้นกลุ่มชนที่มีเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรม จึงถูกมองและแบ่งแยกออกไปว่าเป็น "พวกตาด" หรือ "ไทตาด"

แต่จากการเข้าไปศึกษาจากประวัติศาสตร์ของชุมชนไทตาดแถบนครพนมพบว่า คำว่า "ไทตาด" ผู้นำชุมชนที่เป็นกวางเจ้า ได้กล่าวว่า ถูกเรียกมาก่อนหน้าที่จะมาอยู่ในแผ่นดินลาว กล่าวคือถูกเรียกตั้งแต่เคยอยู่ปะปนกับกลุ่มชนอื่นในประเทศพม่า เนื่องจากว่ากลุ่มคนเผ่าไทดังกล่าวนิยมการทำตาด ตั้งแต่ระหว่างที่อยู่แถบลุ่มน้ำสาละวิน-อิรวดี และมีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง คำว่า "ไทตาด" นอกจากจะหมายถึงกลุ่มชนเหล่านี้เป็นกลุ่มชนตระกูลไทแล้ว ที่นิยมเรียกตัวเองว่า "ไท" มาแต่เดิมตั้งแต่ทางตอนใต้ของจีนในแถบยูนนานหรือกวางสี คำว่าตาด ยังขยายคำว่าไท ที่หมายถึงผู้คนหรือคนที่ชอบนิยมทำ "ตาด" (Thad) กลุ่มชนไทตาดจึงหมายถึง กลุ่มชนตระกูลเผ่าไท ที่แต่เดิมถูกจัดว่าเป็นพวกไทใหญ่ มีรากฐานทางวัฒนธรรมแบบไทได้เข้ามาอาศัยเป็นชนไทอีกกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย ภายใต้เงื่อนไขทางการเมือง และสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งปรับตัวเป็นคนไทยในปัจจุบัน

๔. ถิ่นกำเนิด “ไทตาด”

ไทตาด เป็นกลุ่มชนที่ถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่มชนชาติไทหรือชาติพันธุ์ไท สาขาหนึ่ง ซึ่งกลุ่มชนชาติไท นับเป็นกลุ่มชนพื้นเมืองขนาดใหญ่ มีหลากหลายกลุ่มย่อย อาศัยตามลุ่มน้ำทางตอนใต้ของประเทศจีนหรือทางเหนือของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำแดง แม่น้ำสาละวิน เป็นต้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะกายภาพเบื้องต้น ชาวไทตาด เป็นกลุ่มคนชาวเอเชียผิวเหลืองใช้ภาษาตระกูลไทลาว หรือไท-กะได คล้ายสำเนียงลาวนครพนม (เขตอำเภอเมือง) แต่มีความแตกต่าง ที่สามารถแยกได้ว่าเป็นอีกกลุ่มชน

จากคำยืนยันของกลุ่มนักปราชญ์ประจำชุมชน เช่น คุณตาแดง สีเคะ ผู้ใหญ่อำคา ตะวงค์ พ่อบัวบาน ฝ่ายเพี้ย ที่ได้คัดลอกประวัติของกลุ่มชาติพันธุ์ตนจากใบลาน และผ่านการถ่ายทอดประวัติศาสตร์ชีวิตของชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารประวัติศาสตร์ด้านไทศึกษา ทำให้พบและเป็นไปได้ว่า กลุ่มชนในพื้นที่ที่ศึกษา (ตำบลบ้านผึ่ง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม) ที่เรียกตัวเองว่าไทตาดนอกจากจะเป็นกลุ่มชนในตระกูลไท ยังถือว่าเป็นหนึ่งในกลุ่ม พวกไทใหญ่ ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่แถบมณฑลยูนนานของจีนในปัจจุบัน ซึ่งเป็นถิ่นฐานดั้งเดิมของคนเผ่าไทหลากหลายกลุ่ม

ในเขตตอนใต้ของจีน (เขต กวางสี ยูนนาน กวางเจา เสฉวน ฮุนาน) เป็นบริเวณที่มีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนชาติโบราณ ที่รัฐบาลจีนในปัจจุบัน เรียกรวมๆ ว่า "ชาวจ้วง" เก่าแก่ไม่น้อยกว่า ๒,๐๐๐ ปี ทั้งยังพบหลักฐานทางโบราณคดีของชนเผ่าที่สำคัญ เช่น กลองมโหระทึก นักวิชาการจีนยังเชื่อว่ากลุ่มชนชาติดังกล่าวตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ แม้จีนจะเรียกพวกเขาว่าจ้วง ที่ปัจจุบันมีประชากรมากกว่าสิบล้านคน ในความเป็นจ้วง ยังมีหลากหลายกลุ่ม มีชื่อเรียกหรือเรียกตัวเองแตกต่างกัน เช่น ผู้หล่าว ผู้ไต ผู้nungหรือไทnung เป็นต้น ซึ่งก็คือ กลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท

ชนชาติจ้วง มีลักษณะภาษาและวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกับ "คนไท" และมีสำนึกเป็นคนไตนักวิชาการจีน ได้กล่าวถึงชาวจ้วงว่า "จ้วง – ไท –ไทย เป็นชนชาติที่มีวัฒนธรรม และประเพณีที่เหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกัน สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ เนื่องจากมีภาษาแม่ร่วมกัน เกิดจากเชื้อสายเดียวกัน " ในขณะที่นักวิชาการไทย กล่าวว่า จ้วงเป็นกลุ่มชนชาวไท มีวัฒนธรรมเก่าแก่อย่างสืบเนื่องมาตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายอย่างน้อยกว่าราว ๒,๓๐๐ -๒,๔๐๐ ปี และเป็นพี่น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด

ที่กล่าวมามีได้จะพยายามชี้ให้เห็นว่าไทตาดเป็นกลุ่มเดียวกับพวกจ้วง แต่น่าจะยอมรับได้ว่าบริเวณทางใต้ของจีนในแถบกวางสี ยูนนาน เป็นแหล่งที่อยู่เดิมของกลุ่มชนเผ่าไท และขณะเดียวกันที่ไทตาดที่เรา กำลังกล่าวถึงก็เป็นชาวไท มีลักษณะภาษาและวัฒนธรรมเป็นแบบไทชัดเจนการอพยพออกจากแถบสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของจีน ของชาวไทตาดไม่ปรากฏชัดว่าอพยพออกมาเมื่อปี พ.ศ.ใด แต่ในประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ ในงานของ พรพิมล ตรีโชติ (๒๕๔๒) พบว่านักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทใหญ่อพยพออกจากบริเวณตอนใต้ ของประเทศจีนเมื่อประมาณศตวรรษที่ ๗ โดยบางกลุ่มก็อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบ ร่วมกับชาวพม่าและชาวมอญ ในขณะที่บางพวกแยกตัวขึ้นไปอยู่บริเวณที่ราบสูงและได้แบ่งแยกดินแดนออกเป็น ๓๓ แคว้น

น้ำเต้าปุงกับตำนานการเกิด“ไทตาด”

เรื่องเล่าของกลุ่มมนุษย์ในอุษาคเนย์ที่ออกมาจากน้ำเต้าปุง หรือเรื่อง "หมากน้ำเต้าปุง" จะเป็น ตำนานที่คลาสสิก เกี่ยวกับการเกิดของมนุษย์หรือชนเผ่าต่างๆในอุษาคเนย์เป็นอย่างดี เช่นเรื่องราวการเกิดของชาวลาวล้านช้างก็ออกมาจากหมากน้ำเต้าปุง

" อยู่มาปูสาวเชิงได้ยินเสียงคนร้องก้องดังมากนักในหมากน้ำเต้านั้น จึงเอาเหล็กซี่แกงซี่ (ไซ) คนทั้งหลายนึกเบียดออกมา ขุนคานเห็นดังนั้นก็เอาชีวิใหญ่ไป ชีวก้า (ด่าน) หนึ่ง คนก็ไหลเบียดกันออกมา สามวันสามคืนหมด"

ชาวไทดำ เมืองแถน (เตียนเบียนฟู) ก็ออกมาจากหมากน้ำเต้าปุง

“ผลน้ำเต้าตกจากฟ้าลงมาบนภูเขาแห่งหนึ่งใกล้เมืองแถนเมื่อผลน้ำเต้าแตก ข้าจะออกมาก่อน ไทดำ ออกมาเป็นที่สอง ลาวพุงขาว ออกมาเป็นที่สาม ฮ่อ ออกมาเป็นสี่ แกว (ญวน) ออกมาเป็นห้า”

ส่วน ตำนานไทขาว ก็มีได้มีที่มาที่ต่างไปจากไทดำ

“แต่ก่อนฟ้าดินอยู่ใกล้กัน ต่อมาน้ำท่วมโลกแถนให้ย่ามย่าบายลงมายังเมืองสุ่ม (โลก) ย่ามย่าบายเอาดินมาปั้นเป็นตัว คน ต้นไม้ และสัตว์ แล้วเอาใส่หมากเต้าปุง แถนจึงหมากเต้าปุงคนรุ่นแรกออกมาเป็น ข้า ขมุ ต่อมาเป็น ญวน ลาว ไทลื้อ...”

ส่วนการกำเนิดของกลุ่มชนชาวไทตาด มีได้ต่างไปจากกลุ่มชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มากนักใน ตำนานชาวไทตาดกล่าวว่า (คุณตาแดง สีคะ; กวานจ้ำทิดแดง)

"ชาวไทตาดออกมาจากหมากน้ำเต้าปุง มีน้ำเต้าปุงเป็นผู้ให้กำเนิดหรือพ่อ สิบสองชายอาย นื่อง เป็นคนที่สามของพี่น้อง สิบสองคน พวกไล่หรือข้าเป็นอายคนใหญ่หรือพี่คนโต เพราะออกมาคนแรก แกวหรือบักแก้ว (ญวน) เป็นน้องชายคนสุดท้อง

สิบสองชายอายนื่องที่ออกมาจากหมากน้ำเต้า มี พวกไล่ ผู้ไท พวน กะเลิง ลาว ฌ้อ ไทตาด อังกฤษ รัสเซอร์ (รัสเชียร์) เยอรมัน เจ๊ก (จีน) และแกว (ญวน)

เมื่อออกมาแล้วพ่อก็แต่งเรือให้ ๒ ลำ ลำละ ๖ คนเป็นเรือหนึ่งและเรือคำ (ทอง) เพื่อให้สิบสองชายอายนื่องออกไปทำมาหากิน... "

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงการเกิดของชาวไทตาดแล้วจะพบว่ามีนิทานและตำนานมีได้ต่างไปจากผู้คน ในอุษาคเนย์เท่าใดนัก คือชีวมมนุษย์ชาติชนออกมาจาก "น้ำเต้าปุง" เหมือนกันหมด แต่บทบันทึกประวัติศาสตร์ ชาวไทตาด กลับมีความหมายที่มีเพียงแต่ว่าชาวอุษาคเนย์เท่านั้นที่ออกมาจากน้ำเต้าปุงอันเดียวกันและเป็นพี่น้อง กัน โดยมีชาวไล่ (ไซ) เป็นพี่ใหญ่

แต่กลับรวมผู้คนทั้งหมดในชีวลัย (Biosphere) มาจากที่เดียวกันและเป็นพี่น้องกัน "สิบสองชาย อ้ายน้อง มีทั้งไส้ ผู้ไท ลาว เจ๊ก แกว รัสเซอร์ เยอรมัน " ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าตำนานไทตาดได้ถูกเขียนขึ้นมากมาย หลังจากชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อกับคนแถบอุษาคเนย์แล้ว แต่กระนั้นตามตำนานหรือเรื่องเล่า เป็นสิ่งตอกย้ำว่า พวกเขามีตัวตน มีอัตลักษณ์แห่งความเป็นชนเผ่าชัดเจน

๕. การเคลื่อนย้าย “ไทตาด”

จากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมไทตาด จะเห็นได้ว่าลักษณะการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวไทตาดจากลุ่มน้ำสาละวินในประเทศพม่า ตัดเข้าสู่ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง เป็นไปแบบตะวันตกไปตะวันออก เช่นเดียวกับที่สุจิต วงษ์เทศได้กล่าวไว้ใน " เจ๊กปนลาว" (๒๕๓๐) ว่ากลุ่มชนเผ่าไท อาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำสาละวินและแม่น้ำโขง แต่มีได้อธิบายชัดเจนกว่าด้วยเงื่อนไขประการใดจึงทำให้กลุ่มชนเผ่าไทได้กระจายตัวไปอยู่อย่างนั้น

ในงานของศรีศักดิ์ วัลลิโภดมและปราณี วงศ์เทศ "จ้วงพี่น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด" (๒๕๓๖) ก็ได้ อธิบายว่า แม้อาจไม่สามารถมีหลักฐานมาพิสูจน์ว่าถิ่นกำเนิดของชนชาติไท คือ มณฑลกลวงสีของจีนแห่งเดียว อันเป็นถิ่นของชาวจ้วง แต่ในขณะนี้พอเห็นภาพว่าชนชาติไท กระจายตามที่ราบในหุบเขาของลำน้ำต่างๆ จาก ตะวันออก ไป ตะวันตก คือ แถบมณฑลกลวงสีไปทางตะวันตก ผ่านลุ่มน้ำดำลุ่มแม่น้ำแดงในเวียดนามเหนือ ไปลุ่มแม่น้ำโขง ในมณฑลยูนนานของจีน แล้วผ่านไปยังลุ่มแม่น้ำสาละวิน อีรวดีในพม่า และลุ่มแม่น้ำพรหมบุตรในแคว้น อัสสัมของอินเดีย หรือการเคลื่อนย้ายของกลุ่มชนชาติไทบางกลุ่มจากเหนือลงใต้ ตามลุ่มแม่น้ำโขงสาละวิน อีรวดี และอื่นๆ

ในงานศึกษาประวัติศาสตร์ไทตาด เราพบว่า การเคลื่อนย้ายของไทตาด มีการอพยพไปสร้างบ้านแปลงเมืองในทั้งทิศตะวันออกไปทางตะวันตก (ยูนนาน สู่ พม่า) และจากตะวันตกไปยังตะวันออก (จากพม่า เข้าสู่ ลาวและไทย) ทำให้เห็นภาพลักษณะการกระจายตัวและการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนเผ่าไทกลุ่มต่างๆ ในแถบอุษาคเนย์ โดยเฉพาะตลอดแนวลุ่มน้ำโขง

การอพยพออกจากแถบสิบสองปันนา ทางตอนใต้ของจีน ของชาวไทตาดไม่ปรากฏชัดว่าอพยพออกมาเมื่อปี พ.ศ.ใด แต่ในประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ในงานของ พรพิมล ตรีโชติ (๒๕๔๒) พบว่านักประวัติศาสตร์เชื่อว่าชาวไทใหญ่อพยพออกมาจากบริเวณตอนใต้ของประเทศจีนเมื่อประมาณศตวรรษที่ ๗ โดยบางกลุ่มก็อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบร่วมกับชาวพม่าและชาวมอญ ในขณะที่บางพวกแยกตัวขึ้นไปอยู่บริเวณที่ราบสูงและได้แบ่งแยกดินแดนออกเป็น ๓๓ แคว้น

เช่นเดียวกับประวัติชุมชนไทตาด คุณตาแดง สีเคะ (๒๕๔๔) ปราชญ์ชุมชนไทตาด กล่าวว่า "ได้แตกแยกหนีจากประเทศจีน หนีเข้ามาอยู่ในประเทศพม่า มาอยู่เมืองอังวะหงสาวดี เมืองพม่าพ.ศ. ไม่รู้.." ชาวไทตาดเริ่มมีความชัดเจน ในการสร้างอัตลักษณ์หรือความเป็นกลุ่มชนเมื่อเข้ามาอยู่ในเขตแดนรัฐพม่า และน่าจะเริ่มสร้างอัตลักษณ์ที่มีความเป็นตัวของตัวเองว่าเป็นพวกไตหรือไท เมื่อมาสัมพันธ์หรืออยู่ใกล้ชิดกับคนต่างชนเผ่าอย่างพม่า

การตั้งถิ่นฐานในเขตประเทศพม่าไม่ได้มีรายละเอียดอะไรมากนัก และช่วงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ใน แถบลุ่มน้ำสาละวิน - อีรวดี นานก็ปีไม่มีหลักฐานหรือคำบอกเล่าที่ชัดเจน จนกระทั่งเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มชนพม่าหรือผู้มีอำนาจในเขตนั้น จึงต้องอพยพโยกย้ายลงมาตามแม่น้ำโขงจากตะวันตกมาสู่ตะวันออก เข้าสู่บริเวณเมืองหลวงพระบางของลาว โดยที่ประวัติความขัดแย้งช่วงนี้ไทตาดได้กล่าวเอาไว้เป็นเรื่องราวประจำกลุ่มชนว่า “เมื่อชาวไทตาดตั้งถิ่นฐานอยู่เมืองอังวะ หงสาวดี ประเทศพม่า เป็นชนกลุ่มน้อยของเมืองนั้น

โดยมีผู้นำชุมชนคือตาผ้าขาว อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัต เจ้าเมืองอังวะหงสาจัดทำบุญที่สงบไม่มีเหล้ายา แต่ขณะเดียวกันในชุมชนของกลุ่มไทตาดกลับทำการฉลองกินเหล้าอย่างสนุกสนาน ทำให้เหล่าข้าราชการหรือทหารของพระเจ้าอังวะหงสาไม่ได้ร่วมทำบุญ เพราะมัวแต่ไปสนุกสนานกับชาวไทตาด”

ฉะนั้นจึงทำให้เจ้าเมืองของชนเผ่าพม่า ที่เรื่องเล่าชาวไทตาดระบุว่าชื่อพรหมทัต ไม่พอใจเจ้าผ้าขาวหรือพระขาวผู้นำไทตาด ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยหรือคนละกลุ่มชนกัน หลังจากนั้นจึงหากลอบยาเพื่อที่จะให้ไทตาดออกไปจากแผ่นดินของตัวเอง

กลุ่มผู้นำชนเผ่าจึงได้พาเคลื่อนย้ายมาตามลำแม่น้ำโขง มาอาศัยอยู่แถวหลวงพระบางดินแดนลุ่มน้ำโขงทางฝั่งซ้าย และในระหว่างที่อยู่ที่หลวงพระบาง เชื่อว่าได้ร่วมสร้างพระบางที่เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองขึ้น พร้อมทั้งมีการทำบุญฉลองพระบางโดยไทตาดนิยมทำตุ้งหรือธงเป็นผืนยาวสวยงาม เอาไปปักเพื่อเป็นการบูชาต่ออายุ

ต่อมาเมื่อเกิดสงครามขัดแย้งในหลวงพระบาง (ช่วงนี้ไม่ชัดเจนนักว่าเกิดสงครามหรือความขัดแย้งในเรื่องอะไร ผู้นำชนเผ่าจึงได้ทำบังไฟขึ้นเพื่อเป็นการเสียดทานทิศที่จะอพยพไปอยู่แห่งใหม่พอจุดบังไฟก็ลอยขึ้นไปทางทิศใต้ จึงได้พากันอพยพย้ายจากหลวงพระบางลงมาสู่บริเวณที่เป็นเมืองท่าแขกหรือแขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบัน ตรงข้ามกับเมืองนครพนม คนละฝั่งลำน้ำโขง มาตั้งบ้านเรือนและทำมาหากินอยู่บริเวณนั้นอย่างสงบ หลังจากนั้นประมาณ ๓๐ ปี (พ.ศ. ช่วงนี้ไม่ชัดเจน บางครั้งก็ว่า ช่วง พ.ศ.๒๓๖๙) จึงได้พากันอพยพ ข้ามแม่น้ำโขงมาอาศัยอยู่ บริเวณท่าวัดโสภาส เขตเมืองนครพนม หลังจากนั้นจึงได้พากันโยกย้ายออกไปหาทำเลที่ตั้งบ้านเรือน เพื่อประกอบอาชีพเกษตรกรรมดั้งเดิมที่ไทตาดยึดถือปฏิบัติมา นั่นคือ การทำนา

โดยคนไทตาดกลุ่มใหญ่มาตั้งชุมชนอยู่บริเวณบ้านฝั่ง ส่วนหนึ่งอยู่ชุมชนบ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย ส่วนหนึ่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านนาคำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง ในขอบเขตจังหวัดนครพนม

๖. การกระจายตัวของชุมชน “ไทตาด”

บ้านฝั้งแต่เดิมหมู่บ้านนี้หลังการเคลื่อนย้ายออกจากบริเวณวัดโอกาส มาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมห้วย อันเป็นที่ตั้งบ้านฝั้งปัจจุบัน แต่เดิมชื่อบ้านโคกคำ แล้วเปลี่ยนเป็นบ้านโคกดาวคว้น (หลายปี) จนกระทั่งเกิด สงครามที่ทุ่งไหหิน มีนายทหารไทยที่ชื่อ "หลวงมน" ได้รับบาดเจ็บจากศึกสงครามคราวนั้นได้รับการช่วยเหลือจาก ชาวบ้านโคกดาวคว้น และถูกนำตัวมารักษาที่บ้านโคกดาวคว้น ต่อมาชาวบ้านโคกดาวคว้นจึงเปลี่ยนเป็นบ้านฝั้ง (พา) และกลายเป็นบ้านฝั้งในที่สุด

ปัจจุบันราษฎรชาวไทตาดที่อาศัยอยู่ในบ้านฝั้งอันถือว่าเป็นถิ่นฐานที่ใหญ่ที่สุดของชาวไทตาด สามารถแยกได้ดังนี้

๑. บ้านฝั้ง หมู่ ๑ มีจำนวน ๔๓๒ คน ชาย ๒๑๓ หญิง ๒๑๙ คน ๗๔ หลังคาเรือน
๒. บ้านฝั้ง หมู่ ๒ มีจำนวน ๗๖๓ คน ชาย ๑๔๗ คน หญิง ๓๙๘ คน ๑๔๗ หลังคาเรือน
๓. บ้านฝั้ง หมู่ ๑๓ มีจำนวน ๑,๐๕๔ คน ชาย ๕๑๓ คน หญิง ๕๔๑ คน ๑๙๘ หลังคาเรือน
๔. บ้านฝั้ง หมู่ ๑๕ มีจำนวน ๑,๐๑๒ คน ชาย ๔๙๖ คน หญิง ๕๑๖ คน ๑๙๕ หลังคาเรือน

รวมประชากรชาวไทตาดบ้านฝั้งรวม ๓,๒๖๑ คน ๖๑๔ หลังคาเรือน

บ้านหนองบัว ตำบลนาราชควาย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ซึ่งนับว่าเป็นหมู่บ้านไทตาดอีก หมู่บ้านที่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมไทตาดไว้ แม้จะไม่สมบูรณ์เท่าบ้านฝั้ง แต่ราษฎรในหมู่บ้านกว่าร้อยละ ๘๐ ยังถือว่าตัวเองเป็นชาวตาด

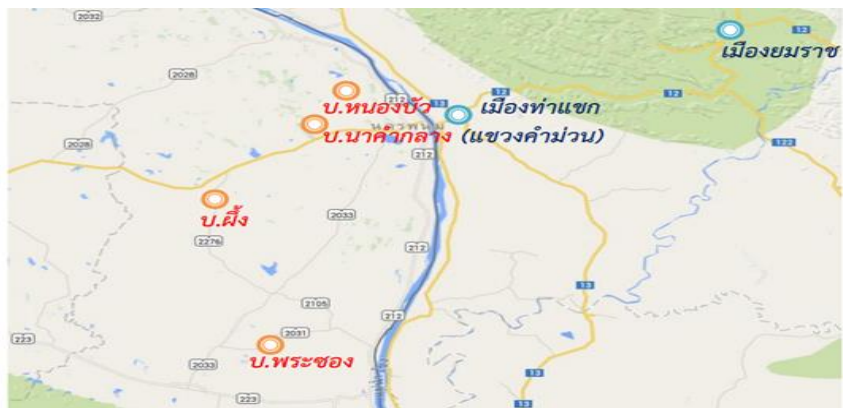
บ้านหนองบัว หมู่ ๑ มีจำนวน ๑,๒๔๗ คน ๑๗๕ หลังคาเรือน

บ้านหนองบัว หมู่ ๙ มีจำนวน ๑,๐๑๕ คน ๑๑๕ หลังคาเรือน

รวมประชากรบ้านหนองบัว ๒,๒๖๒ คน ๒๙๐ หลังคาเรือน

บ้านนาค้ำกลาง ตำบลนาทราย อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม นับว่าเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่เคยอยู่ ภายใต้วัฒนธรรมไทตาดกลุ่มคนที่ตั้งบ้านเรือนที่บ้านนาค้ำกลางเป็นกลุ่มชาวไทตาด แม้ในปัจจุบันอาจไม่สามารถ แสดงความเป็นตาดไว้อย่างเช่นชาวบ้านฝั้งหรือบ้านหนองบัวแต่ยังสามารถสืบความไปหาเป็นไทตาดได้ ซึ่งบ้านนาค้ำกลาง มีราษฎรทั้งสิ้น ๓๐๐ คน ชาย ๑๔๕ คน หญิง ๑๕๕ คน มี ๑๑๐ หลังคาเรือน

จากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานและประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมไทตาด จะเห็นได้ว่าการอพยพเคลื่อนย้ายของชาวไทตาดจากลุ่มน้ำสาละวินในประเทศพม่า ตัดเข้าสู่ดินแดนลำน้ำโขงตอนล่าง เป็นไป แบบตะวันตกไปตะวันออก เช่นเดียวกับที่สุจิตต์ วงษ์เทศได้กล่าวไว้ “เจ๊กปนลาว” (๒๕๓๐) ว่ากลุ่มชนเผ่าไท อาศัย อยู่แถบลุ่มน้ำสาละวินและแม่น้ำโขง แต่มิได้มีความชัดเจนนักว่าด้วยเงื่อนไขประการใดจึงทำให้กลุ่มชนเผ่าไทได้ กระจายตัวไปอยู่อย่างนั้น

๗. ลักษณะเฉพาะที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “ไทตาด”

๗.๑ ประเพณีการเลี้ยงผีใหญ่ “ไทตาด”

ประเพณีการเลี้ยงผี หากพิจารณา และเปรียบแล้วมิได้ต่างไปจากพิธีกรรมที่เกิดขึ้นในระดับ
 ชาติ เช่น ชาติไทย ในวันสำคัญๆ ซึ่งหมายถึงประเพณีที่แสดงออกถึงความเคารพในมหากรุณาธิคุณของผู้นำ
 ผู้สถาปนาชนเผ่า หมู่บ้าน หรือประเทศขึ้น เพราะความหมายของการเลี้ยงผีใหญ่ของชาวไทตาด จริงแล้วคือ
 การแสดงออกอย่างขอบคุณต่อเจ้าผ้าวาในการเลี้ยงผีของไทตาด จะมีประเพณีเลี้ยง ที่เรียกกันว่า "เลี้ยงใหญ่"
 สามปีต่อหนึ่งครั้งที่ชุมชนบ้านผึ่ง โดยมีกวนจ้ำเป็นผู้นำในการสื่อสาร ระหว่างลูกหลานไทตาดกับบรรพชน ซึ่งใน
 งานนั้นกลุ่มชนชาวไทตาดไม่ว่าจะอยู่ชุมชนใดจะต้องส่งเสบียงอาหาร หรือไม่ก็รวบรวมเงินทองมาช่วย มีส่วนร่วม
 ในการจัดเลี้ยง จัดพิธี ในประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว โดยกวนจ้ำจะเป็นคนสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีบรรพชน
 ในที่นี้หมายถึง "เจ้าผ้าวาและผีเครือญาติอื่น ๆ" โดยมีคำกล่าวในงานเลี้ยงผีใหญ่ดังนี้

คำเลี้ยงผีใหญ่ของไทตาด

เยอ (มาเยอ)

เยอลูกอิตาพ่อเมืองหลานอิตาพ่อเมืองมาคบบากิน

ลูกอิตาแก่นท้าวหลานอิตาแก่นท้าวมาคบบากิน

กูกสร้างหล่อนาเพียงมาคบบากิน

กูกบุงท้าวบุงงูมาคบบากิน

กูกน้ำเข้าฮูญาแดงมาคบบากิน

กูกบ้านขวางเขากวางมาคบบากิน

กูกบ้านหนองนาโคนมาคบบากิน

กูกกะวักปากถ้ำมาคบบากิน

กูกเอ๊ะเลาะเอ๊ะห้อยหอยหอมมาคบบากิน

กูกในกวนซอนอกกวนซุงมาคบบากิน

กูกตาเปกตาเปิงมาคบบากิน

กูกภูสูงภูเพ็งมาคบบากิน

กูกท่งซ้องหนองปลาตุกมาคบบากิน

กูกทางใต้หลี่ผีทางเหนือผาไผ่ต่างมาคบบากิน

กูกกำซ่ายยทธิยา กำขวาแดนแควเป็นเขตมาคบบากิน

(ภาพประกอบการเลี้ยงผีใหญ่)

๗.๒ ประเพณีการแต่งงาน “ไทตาด” (ตาดกินตอง)

ปัจจุบันประเพณีวัฒนธรรมไทตาดเริ่มที่จะถูกกลืนและลบเลือนไปมากแล้ว อันเนื่องจากการแทรกแซงของวัฒนธรรมราชการและต่างประเทศจากการโฆษณา และผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นลุ่มน้ำโขง แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่พอจะเห็นเป็นร่องรอยของชาวไทตาดได้บ้างมีหลายประการเช่น การภาษา การแต่งกายของคนรุ่นเก่าโดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกายที่ชาวไทตาดมีเอกลักษณ์เด่นเป็นของตัวเอง ยังสามารถเห็นร่องรอยในงานประเพณีการแต่งงานของไทตาดที่นับว่ายังรักษาประเพณีดั้งเดิมเอาไว้อยู่

ตามประเพณีดั้งเดิมของชาวไทตาด ตามหลักเดิมไทตาดจะช่วยเหลือกันทุกอย่าง ตั้งแต่การหาเซียงหาพิน หาครก หาสาก หาหม้อน้ำ หาหวด หาหอย หาปลา เตรียมสถานที่ เพื่อเตรียมความพร้อมในงานแต่งงานของชาว ไทตาด ดังมีรายละเอียดที่ พ่อบัวบาน ฝ่ายเพี้ย อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (๒๕๔๔) กล่าวไว้ดังนี้

เมื่อถึงวันงานก็จะพากันมาช่วยงาน ในพิธีแต่งงานจะมีเหล่าสี่ไห ไกลี่ตัว เจ้าบ่าวจะนุ่งโจงกระเบน (เหน็บเตี่ยว) หรือใส่ล่องสี่ขาว เสื้อสี่ขาว อันเป็นชุดแต่งกายของชาวไทตาดดั้งเดิม พร้อมพายเปี่ยง มีคนกางร่มให้ และคนสะพายถุงและสะพายดาบ โดยเจ้าบ่าวหรือผู้เป็นชายจะทำหน้าที่ในการแจกเหล้าให้ลุงตา การแจกเหล้าผู้เป็นชายจะนั่งคุกเข่าโถมศอกและพูดว่า "ทะนาเหล่า"

กระทำพิธีครั้งแรกจะต้องจำหัวหมูถวายผีก่อน วันนี้ต้องทำบนบ้าน ต่อจากนั้นทางผู้หญิงไปจัดไปทะนาทางเจ้าบ่าวให้มาทันกับเวลาทำเพื่อแต่งเซย ที่ไปจัดไปทะนานั้นมีจำนวนสี่คน นอกจากนั้นลุงตาฝ่ายหญิงก็ลงมาตูปหรือผามเพื่อทำพิธีแล้วฝ่ายทางเจ้าบ่าวก็จะจัดขบวนแห่มา ทางเจ้าสาวก็ได้ทำพิธีต้อนรับทางฝ่ายเจ้าบ่าวเพื่อรองล้างเท้า เจ้าบ่าวขึ้นบนบ้านเข้าห้อง แล้วผู้เฒ่าหรือลุงตาก็ทำพิธีในตูปก่อน แล้วทำพิธีฝากสู่และฝากหัวหมู

การไขไหเหล้าครั้งแรก ลุงตาจำต้องเรียกเซย ทางผู้หญิงสองคน มาไขไหเหล้าให้หมอบลงทั้งสองคน แล้วพูดว่า "ไหว้สาเจ้าลุงเจ้าตา สืขาดให้กะบาดอย่างใด ไ้กะบาดอยากแจ้ง" แล้วให้เซยไขไหเหล้า เอาน้ำเทลงในไหเหล้า

ครั้งที่สอง ก็หมอบลงอีกแล้วพูดว่า "ไหว้สาเจ้าลุงเจ้าตา มีเหล้าอยู่สี่ไห สืขาดให้กะบาด อย่างใด ให้กะบาดอยากแจ้ง" ให้เซยรินเหล้าทั้งสี่ไห

ครั้งที่สาม ให้เซยหมอบลงอีกแล้วพูดว่า "ไหว้สาเจ้าลุงเจ้าตามีเหล้าอยู่สี่ไห" ให้พูดว่า " แซบอยู่ไหหนึ่ง"

แล้วให้ลุงตาฝ่ายชาย จำไก่ก่อน ถ้าเจ้าบ่าวเป็นคนในหมู่บ้านหรือชุมชน หากเจ้าบ่าวเป็นคนนอกหมู่บ้านก็ไม่ต้องจำไก่ หลังจากนั้นก็จุดเทียนเล็กหนึ่งเล่ม แบบจ้าว ลงเอกะฉันทะ ถ้าเป็นเดือนแรมก็ว่าขึ้นเสมอไป

คำลงเอกะฉันทะ มีดังนี้

"อะวะโหวิระ สุวรรณัง ยังมีในวันหนึ่ง วัน (จันทร์,อังคาร) ขึ้น (คำ) เดือน (ลาว) ได้ลงเอกะ ฉันทะ ท้าวสี่หู ภูสีหน้า มาคบมากิน ท้าวสองหางนางสองก้าวมามากิน ทางใต้หลี่ผี ทางเหนือผาไผดต่างมากิน ก้าซ้ายยุทธิยา ก้าขวาแดนแก้วเป็นเขตมากิน " ให้วาสามครึ่ง แล้วเอจ้าวลง ให้เขยใส่น้ำและเหล้า แล้วผู้แบกจ้าวดูไ้เหล้า ก่อน แล้วให้เขยทะนาลุงตาสีคนเข้าไ้เหล้า เขยเอาน้ำและเหล้าเทลงอีก ลุงตาสีคนนั้นต้องดูเหล้า แล้วเรียกเขย ผากหัวหมู ตักน้ำมาเทลงไ้ เหล้าที่ละน้อยแล้วก็นับไปพร้อมกับเพ้าให้ว่าดังนี้

"หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า ซี่มาเลียบเมือง สี่ห้าหก จกไ้เงิน ไ้คำ หั้นศอก เจ็ดแปดกั้งหม่มเสดพาบชาว แปดเก้า เฒ่าเย็น" (ยังเย็น) ๓ ครั้ง

แล้วเขยผากหัวหมูทะนาลุงตาสีคนดูไ้เหล้า เป็นการเสร็จพิธี เรื่องไ้เหล้า แล้วให้เขยเอาเหล้า มาทะนาลุง เจ้าตา แล้วสู่ขวัญตามประเพณีต่อไป พอหมอสวดเสร็จจบ พอเสร็จจากสูตรขวัญแล้วก็มีการป้อนไข่ คู่บ่าวสาว การป้อนไข่นั้นก็ต้องให้เขยฝ่ายชายที่มาผากหัวหมูเป็นคนป้อน ก็ผูกข้อมือ พร้อมกับเอาหัวคู่บ่าวสาว กระแทกเบาๆ สามครั้ง เป็นหมดพิธีแล้วก็เลี้ยงอาหาร

พอรับประทานอิ่มแล้ว ผู้เฒ่าให้พรเจ้าของบ้าน ต่อจากนั้นก็ให้เขยลา ลุงลาตาบอกว่า เหล้าไ้ ก็หมด เหล้าเต็ดก็จืด เป็นอันว่าเสร็จพิธีเพียงเท่านี้

หลังจากนั้นก็มีการสมมา พ่อแม่ฝ่ายชาย เช่น เสื่อสาด หมอน ชิ้น เสื่อ ผ้าหม่ม ผ้าขาวม้า ทางพ่อ แม่ฝ่ายชายก็ให้พรคู่บ่าวสาวอีก

(ภาพประกอบการกินดองไทตาด)

๗.๓ การแต่งกาย “ไทตาด”

การแต่งกาย จะเป็นลักษณะเด่นของชาวไทใหญ่ ที่เรียกตัวเองว่า “ไทตาด” อยู่มากคือ นิยมใส่สีขาว ผู้ชายนิยมใส่กางเกงขาต่อ มัดเกี้ยวเอา หรือกางเกงเหน็บเดียว หรือโสร่ง ส่วนเสื้อนิยมที่ใช้กระดุมทั้งแขนสั้นและแขนยาว นิยมสีขาว และบางทีมีเป็นลายชั้นๆ โดยที่หากเมื่อไปงานบุญหรืองานพิธีจะใส่โสร่ง ใส่เสื้อหม้อฮ่อม มีผ้าพาดบ่า และผู้ชายทุกคนนิยมสักลาย

เสื้อผ้า - ทำมาจากหมากฝ้าย แล้วนำมาตีด และนำมาอ้าว ทำเป็นเส้นเพื่อทอ

การทำสีผ้าหรือย้อมผ้า - นำเปลือกและใบของต้นคามาหมักประมาณ ๑๐ วัน แล้วกรองน้ำ แล้วนำผ้าลงแช่ประมาณ ๑ ชั่วโมง

ผ้าถุง - ทอหมัดหมี่ มีหัวผ้าถุง และตีนผ้าถุง

เสื้อ - เสื้อจะมีทั้งแขนยาว แขนสั้น สีขาว และสีคาวม สีดำ มีกระดุมเงิน

กางเกง - กางเกงหัวต่อ ขาก้วย

ส่วนผู้หญิงนิยมใส่ซิ่นหมี่หรือผ้าถุงสีดำ เสื้อย้อมหม้อเป็นสีครามและสีดำ ในงานบุญหรือพิธีจะใส่ผ้าถุงมัดหมี่ มีหัวมีตีนเก็บ ใส่เสื้อดำแขนยาว กระดุมเสื้อจะเป็นเงินสตางค์ และใส่แพเปียงอกด้วย (สไบ) เป็นแพเต็มหรือแพมะเขือสุก ผมจะปล่อยยาว บางคนจะมัดเป็นจุกที่หัวหรือเกล้าผม ผู้หญิงชอบใส่ต่างหูและกำไล แขนขาในการทำงานผู้หญิงใส่ผ้าถุงสีดำ เสื้อดำแขนยาว แต่อยู่บ้านจะนิยมใส่เสื้อสีขาว

(ภาพประกอบการแต่งกาย)

๗.๔ ลักษณะบ้านเรือน “ไทตาด”

แต่เดิมบ้านเรือนไทตาดในครั้งสมัยการตั้งบ้านเรือนใหม่ๆ ที่หมู่บ้านผึ่ง ตัวเรือนจะมีลักษณะ ๒ ชั้น ยกพื้นขึ้น คล้ายๆ บ้านเรือนอีสานทั่วไป ฝาและหลังคามุงด้วยไม้ แต่มีลักษณะเด่นตรงบริเวณหลังคามีกาแล หรือ หน้าจั่วสูง ที่เป็นไม้ไขว้ และมีลวดลายดอก บางบ้านนิยมติดกระจกขนาดเล็กบริเวณจั่วและถัดลงมาตรงหน้าจั่ว เพื่อความสวยงาม เมื่อสะท้อนกับดวงพระอาทิตย์ บริเวณเชิงชายและป้านลมจะหยักคล้ายฟันเลื่อย ที่ภาษาโบราณ เรียก "เขี้ยวหมาตาย" ภายในตัวบ้านห้องนอนจะเรียกว่า "ห้องส้วม" และจะแบ่งพื้นที่ให้ว่างให้เป็นห้องอีกห้องหนึ่ง ทางทิศตะวันออก เรียกว่า "ห้องนอก" ห้องนี้จะห้ามผู้เป็นแขกผ่านเข้าไป หากพ่อตา แม่ยาย ไม่อนุญาต เพราะเป็น ห้องที่เอาผีแจ่วหรือผีแม่แจ่ว

(ภาพประกอบบ้านเรือนไทตาด)

๗.๕ ลักษณะทางภาษา “ไทตาด”

นักภาษาศาสตร์จัดภาษาในอุษาคเนย์ให้อยู่ในตระกูลใหญ่ต่างๆ กันกว่า ๕ ตระกูล

๑. กลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก หรือ มอญ - เขมร
๒. กลุ่มตระกูลภาษาออสโตรนีเซียน ที่พูดกันในหมู่เกาะอินโดนีเซีย หรือชาวเลในประเทศไทย
๓. กลุ่มตระกูลภาษาไท - กะได ที่ใช้ครอบคลุมตั้งแต่ตอนใต้ของจีนและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
๔. กลุ่มตระกูลภาษาจีน - ทิเบต
๕. กลุ่มตระกูลภาษาม้ง - เย้า

ภาษาของกลุ่มไทตาดจัดว่าอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได (Tai -Kadai) ซึ่งถือว่าเป็นภาษาไทตระกูลหนึ่ง แม้นอาจมีความคล้ายคลึงกับภาษากลุ่มไทอื่นๆ ที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยเฉพาะในแถบลุ่มน้ำโขง เช่น ไทญ้อ ไทลาว ญ้อผสมลาว กระนั้นก็มีลักษณะเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่นทำให้เห็นความแตกต่างไปจากกลุ่มชนเผ่าไท และคนในเผ่าอื่นๆ เป็นต้นว่าภาษาไทตาดมักนิยมมีคำว่า เห้อ ต่อท้าย เช่น ไปไสเห้อ มาไสเห้อ และคำว่า นะ เช่น บ่ ไปนะ

ในขณะที่ภาษาญ้อ มักใช้คำว่ากะเหลอ ส่วนผู้ไทก็ใช้พะเหลอ เช่น ไปกะเหลอ ไปพะเหลอ นอกจากนี้ในภาษาของกลุ่มไทตาดดั้งเดิม ยังใช้อักษรควบ เช่น คว ขว เหมือนคำในภาษาราชการปัจจุบัน

อย่างคำว่าขวา ในภาษาอีสานกลุ่มอื่นๆ เช่น ลาว หรือ ญ้อ มักใช้คำว่าซัว แต่ในภาษาไทตาด กลับใช้คำว่า ขวา

รวมไปถึงคำว่า ควาย ที่ภาษาอีสานกลุ่มอื่นๆ ใช้ ควย แต่สำหรับไทตาด เรียก "ควาย" เช่นเดียวกับ ภาษาไทยราชการปัจจุบัน

การใช้คำว่าพวกตู ซึ่งหมายถึงพวกเรา และพวกสู หมายถึง พวกคุณ

เมื่อเปรียบเทียบสำเนียงการพูดของกลุ่มคนไทตาดดั้งเดิม ที่ยังไม่มีการผสมผสานกับกลุ่มไทอีสาน พื้นถิ่นอื่นๆแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างจากสำเนียงกลุ่มชนเผ่าไทกลุ่มอื่นๆ ที่เป็นคนอีสานบางครั้งคล้ายคลึงกับ สำเนียงภาคกลาง มากกว่า

เช่นคำว่า สีแดง ในภาษาถิ่นนครพนม มักออกเสียง "หสีแดง" ในขณะที่เดียวกันไทตาด กลับออกเสียง "สีแดง"

นอกจากนี้แล้ว สิ่งที่ชาวไทตาดสื่อสารกันในการใช้สรรพนามเรียกตัวเองและผู้อื่น ในเรื่องของ ภาษาวัฒนธรรมแล้ว ไทตาดดั้งเดิมมักนิยมใช้คำว่า "มิง-กู" ในการสื่อสารระหว่างคนในสังคมทุกชนชั้นและอายุ แม้แต่เด็กกับผู้ใหญ่ก็ยังใช้มิงกู ต่อกัน ไม่มีคำว่า เจ้า มีช้อย มีแต่กูและมิงซึ่งเป็นคำดั้งเดิมของไทตาด โดยไม่ถือสา และถือว่าเป็นเรื่องปกติ เป็นสรรพนามที่สะท้อนให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของภาษา และความไม่แบ่งแยกชนชั้นใน สังคมนัก "พ่อมิงสีไปไล"

ภาษา “ไทตาด”

ของกลุ่มไทตาด จัดว่าอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได(Tai-Kadai) ซึ่งเป็นภาษาไทยตระกูลหนึ่ง ลักษณะทางภาษา ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ใช้ภาษาที่มีรากศัพท์เช่นเดียวกับคำในภาษาถิ่นอื่นๆ ทั่วๆ ไป มีสำเนียงคล้ายๆ ไทญ้อ ไทลาว ไทผู้ไท แต่มีเอกลักษณ์พิเศษตรงคำลงท้าย ที่มักมีคำว่า “เหือ” ตามหลัง เช่น “ไปไลเหือ” “มาแต่ได้เหือ” และคำว่า “นะ” เช่น “ไปปอนะ” มักออกเสียงภาษาไทยชัดเจน เช่น ควาย เกลือ ฝี่เสื่อ นอกจากนี้ในภาษาของกลุ่มไทตาดดั้งเดิม ยังใช้อักษรควบ เช่น คว ขว เหมือนในภาษาราชการในปัจจุบัน

อย่างคำว่า “ขวา” ที่ภาษาอีสานกลุ่มอื่นๆ เช่น ลาว มักใช้คำว่า “ขว” แต่ภาษา ไทตาดใช้คำว่า “ขวา”

อย่างคำว่า “ควาย” ที่ภาษาอีสานกลุ่มอื่นๆ เช่น ลาว มักใช้คำว่า “ควย” แต่ภาษาไทตาด ใช้คำว่า “ควาย”

การใช้คำว่า “พวกตู” ซึ่งหมายถึง “พวกเรา” และ พวกสู ซึ่งหมายถึง “พวกคุณ”

คำไทตาด

คำว่า	สู	แปลว่า	บุคคลอื่น
คำว่า	ตู	แปลว่า	ตัวเราเอง
คำว่า	เหอ	แปลว่า	เป็นคำขานรับเวลามีคนเรียก
คำว่า	เอ้อ	แปลว่า	เป็นคำขานรับ
คำว่า	หนะ	แปลว่า	เป็นคำต่อท้ายคำถาม
คำว่า	ใส	แปลว่า	ไหน
คำว่า	ไผ	แปลว่า	ใคร
คำว่า	เจ้า	แปลว่า	(คุณ) (เธอ)

ภาษาไทยตาด บ้านของใช้ในบ้านบริเวณรอบบ้าน

คำว่า	เฮือน	แปลว่า	บ้าน
-------	-------	--------	------

คำว่า	โอง	แปลว่า	ฐานรองคบเพลิง
คำว่า	ชีกะบอง	แปลว่า	คบเพลิง
คำว่า	ก๊อก	แปลว่า	ตะเกียง
คำว่า	ห้องส่วม	แปลว่า	ห้องนอน
คำว่า	ชั้นใด	แปลว่า	บันได
คำว่า	สาต	แปลว่า	(ฟูก) (ที่นอน) (สาต) (เสื่อปูนั่ง) (ปูนอน)

เครื่องใช้

คำว่า	อู่-แอ่ง	แปลว่า	โถ่งน้ำ
คำว่า	กะบ่วย	แปลว่า	ขันน้ำกะลามะพร้าวที่มีด้ามจับ
คำว่า	กะเปียน	แปลว่า	ถาดรองภาชนะใส่อาหาร
คำว่า	ถาน	แปลว่า	ห้องส้วม
คำว่า	ป่องเอี่ยม	แปลว่า	หน้าต่าง
คำว่า	พั่ว	แปลว่า	รีบเร่ง
คำว่า	เย็บยาน	แปลว่า	ไม่เร่งรีบ

บทสนทนา ไทตาด

มึงสิไปได	หมายถึง	คุณจะไปไหน
กูสิไปเมื่อนา	หมายถึง	ฉันจะไปนา
มึงสิไปนำตุหนะ	หมายถึง	คุณจะไปกับฉันไหม
มึงสิไปนาได	หมายถึง	คุณจะไปนาที่ไหน
กูสิไปนาหนองบักต่อน	หมายถึง	ฉันจะไปนาหนองบักต่อน
มึงเอาแหไปนำเดอ	หมายถึง	คุณเอาแหไปด้วยนะ
กูสิดำแจ่วไปนำ	หมายถึง	ฉันจะดำน้ำพริกไปด้วย
มึงสิเอาปาแตกไปนำหนะ	หมายถึง	คุณจะเอาปลาร้าไปด้วยไหม
กะเอาไปฮั่นแหลว	หมายถึง	ก็เอาไปนะสิ
คันบ่อเอาไปสิเอาไตใส่แกง	หมายถึง	ถ้าไม่เอาไปจะเอาอะไรใส่แกง
แกงสุกแล้ว	หมายถึง	แกงสุกแล้ว
เอิ้นตุมากินนำเดอ	หมายถึง	เรียกพวกเรากินด้วยนะ
แกงเต็มหม้อ	หมายถึง	แกงเต็มหม้อ
เอิ้นอี่ตาผ่อ อี่ตาแหลมตุมากินนำเดอ	หมายถึง	เรียกคุณพ่อคุณแม่มากินด้วยนะ

คำเรียกเชิญในพิธีต่างๆ

คำว่า	เยอ	แปลว่า	คำเรียกเชิญผู้มีศถาบรรดาศักดิ์
คำว่า	ก๊วก	แปลว่า	คำเรียกเชิญแขกทั่วไป

๗.๖ อาหาร “ไทตาด”

เหนียนหมากเชื้อ

ส่วนผสมและเครื่องปรุง

มะเขือเปราะลูกใหญ่ (นำมาต้มจนสุกนิ่ม)

พริกชี้หนู

กระเทียม

หัวหอมไทย

ปลาทุย่าง แกะเอาแต่เนื้อ

ผักชีใบเลื่อย

ต้นหอม

งาขาวคั่ว

น้ำปลาร้าต้มสุก

น้ำปลา

วิธีทำ

๑. นำพริก หอม กระเทียมคั่วในกระทะ จนสุกดี และส่งกลิ่นหอม

๒. นำเครื่องที่ย่างทั้งหมดโขลกรวมกัน ตามด้วยมะเขือต้มสุก และเนื้อปลาทุย่าง โขลกจนเข้ากันดี

๓. ปูรรสด้วยน้ำปลาร้าต้มสุก ใส่ต้นหอมซอย ผักชีใบเลื่อยซอย งาขาวคั่ว คลุกเคล้าให้เข้ากัน

ข้าวไก่

ส่วนผสมและเครื่องปรุง

ไก่บ้านต้ม	ผักชีใบเลื่อย
ผักแพว	พริกป่น
ข่า	ข้าวคั่ว
ตะไคร้	น้ำปลา
ต้นหอม	น้ำปลาร้า
ใบมะกรูด	

วิธีทำ

๑. ตั้งน้ำให้เดือด ใส่เครื่องต้มยำ ตะไคร้ ข่า และใบมะกรูด
๒. สับไก่บ้านให้เป็นชิ้นแต่ละส่วน นำลงไปต้มให้เปื่อย
๓. เมื่อไก่ที่ต้มเปื่อยแล้วก็ตักใส่ถ้วย เทน้ำที่ต้มตามลงไปให้พอขลุกขลิก
๔. ปรุงรสลงไปในชามด้วยน้ำปลา พริกป่น ข้าวคั่ว
๕. ใส่ต้นหอม ผักแพว ผักชีใบเลื่อย คลุกเคล้าให้เข้ากัน

หลามเอียน

ส่วนผสมและเครื่องปรุง

ปลาไหล	น้ำปลา
พริกแห้ง	น้ำปลาร้า
หอมแดง	ผักแมงลัก
กระเทียม	ผักกูด หรือมีผักอะไรก็ได้
ตะไคร้	

วิธีทำ

๑. ซอยหอมแดง ตะไคร้ ข่า ไว้เป็นชิ้นเล็ก ๆ และล้างปลาไหลไว้สับเป็นชิ้นพอดี
๒. นำพริกแห้ง เกลือ หอมแดง กระเทียม ตะไคร้ มาโขลกรวมกันในครกให้ละเอียด
๓. ล้างผักกูดไว้ เด็ดผักเป็นชิ้นเล็ก ๆ
๔. นำเครื่องแกงที่โขลกไว้ละเอียดแล้วมาคลุกรวมกับปลาไหลปรุงเครื่องให้เรียบร้อย
๕. นำปลาไหลที่คลุกกับเครื่องแกงเรียบร้อยแล้วมาใส่ในกระบอกไม้ไผ่ที่เตรียมไว้
๖. นำกระบอกไม้ไผ่ที่ใส่ปลาไหลไปฝังไว้ที่กองไฟให้ไฟเผาโดนกระบอกไม้ไผ่ให้ปลาไหลข้างในสุกและหอม กระบอกไม้ไผ่ดูด้วยใบเตยเพื่อปิดไม่ให้อากาศเข้า
๗. พอดีกระบอกเริ่มส่งกลิ่นหอมก็เปิดดูด้านใน ถ้าปลาไหลสุกและหอมได้ที่แล้วเป็นอันใช้ได้

ลาบเทา

ส่วนผสมและเครื่องปรุง

เทา	เนื้อปลา
มะเขือพวง	ข้าวคั่ว
มะเขือเปราะ	พริกป่น
ข้าวอ่อน	หอมแดงซอย
ถั่วฝักยาว	ต้นหอม
หอยขมต้ม	ผักแพรว
น้ำปลาร้า	ผักชีใบเลื่อย

วิธีทำ

๑. ตัดเทาเป็นท่อน นำไปลวกในน้ำร้อน ซึ่งในน้ำลวกนั้นปรุงรสด้วย น้ำปลาร้า น้ำปลา เกลือ แล้วตักขึ้นพักไว้
๒. ปรุงรสด้วยน้ำปลา พริกป่น ข้าวคั่ว
๓. นำหอยและปลาที่ต้มแล้วแกะเอาแต่เนื้อคลุกเคล้ากับเทา
๔. ใส่ต้นหอม ผักแพรว ผักชีใบเลื่อย คลุกเคล้าให้เข้ากัน

อุบ้ำ

ส่วนผสมและเครื่องปรุง

แมงปั่ว	น้ำปลาร้า
กระเทียม	น้ำเปล่า
หอมแดง	ต้นหอม
ตะไคร้	ผักชีลาว
พริกแดง	ใบแมงลัก
น้ำปลา	ใบมะกรูด
เกลือ	

วิธีทำ

๑. นำพริกแดง เกลือ หอมแดง กระเทียม ตะไคร้ มาโขลกรวมกันในครกให้ละเอียดตำกระเทียมหอมแดง ตะไคร้ และพริกรวมกัน ให้แหลกละเอียด
๒. นำเครื่องแกงที่โขลกแล้วไปผัดในกระทะ ใส่ขี้เถ้าผัดจนสุก
๓. เทน้ำปลาร้า เกลือ น้ำปลา ลงไปผัดให้เข้ากัน เทน้ำเปล่าปิดฝาต้มทิ้งไว้ ๒๐ นาที
๔. ใส่ต้นหอม ใบแมงลัก ลงไป

๗.๗ เครื่องจักสาน “ไทตาด”

ไซ

เป็นเครื่องมือดักสัตว์น้ำ โดยส่วนมากจะดักปลาในกลุ่มปลาเล็กปลาน้อย ใช้งานในแหล่งน้ำที่ไม่ลึก มักเป็นแหล่งน้ำไหลและเป็นการเปิดช่องระบายน้ำเข้าออกตามคันนา ไซมีหลายรูปทรง สานเป็นลายขัดตาสี่เหลี่ยมรูปทรงกระบอก ใช้ดักกบ ไซโป่ง สานกันโป่งเล็กน้อย แม้ว่าจะมีรูปลักษณะที่ต่างกัน แต่มีลักษณะร่วมกันคือ สานเป็นทรงกระบอกและทำปากทางเข้าเป็นงาแซง ไซต่าง ๆ ไม่ต้องใช้เหยื่อล่อ เพราะจะดักปลาที่ต้องไหลในกระแสน้ำ เว้นแต่ไซกบที่ต้องมีเหยื่ออย่างลูกปู ลูกปลา ประโยชน์ เป็นเครื่องมือในการทำมาหากิน เพื่อการยังชีพได้ ใช้ในการดักปลาแทบทุกชนิดทุกขนาด เพื่อนำมาประกอบอาหาร และสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในครอบครัวและชุมชนได้

กะหวิง

เครื่องช้อนกุ้ง ปู ปลาชนิดหนึ่ง ถักเป็นตาข่ายถี่ ลักษณะเป็นถุง ขอบปากใช้ไม้ไผ่ หรือเหล็กเส้น เป็นต้น ดัดเป็นวงกลม มีด้ามยาว

กะชื้อ

ตะแกรงที่ทำด้วยไม้ไผ่สาน ใช้สำหรับช้อนปลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นปลาขนาดเล็ก เช่น ปลาสร้อย ปลาชีว เป็นต้น ส่วนเชิงร่อนข้าว จะมีลักษณะแตกต่างกันเล็กน้อย คือ เชิงร่อนข้าวกันตะแกรงตื้นกว่า เพราะสะดวกในการร่อนรำออก หรือร่อนปลายข้าวให้แยกออกจากเมล็ดข้าว และยังสามารถใช้เป็นที่พักอาหาร เช่น เนื้อ ปลา หรือตากเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ ได้ด้วย

หวด, มวย

หวด, มวย เป็นภาชนะสานสำหรับนึ่งอาหารเช่น ข้าวเหนียว ผัก ถั่วงา โดยเฉพาะข้าวเหนียวจะนิยมนึ่งด้วยหวดเป็นส่วนใหญ่ มีรูปทรงคล้ายกรวย ก้นสอบ ปากผาย มักสานด้วยตอกไม้ไผ่โดยสานทึบตลอดทั้งใบ

กะย้ง

ซื้อภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง คล้ายกะบุงแต่เล็กกว่า สำหรับใส่สิ่งของ

ข้อง

เครื่องจักสานทำด้วยไม้ไผ่สำหรับใส่ปลา เรียก ข้อง มี ๒ ชนิดคือ ข้องพายและข้องลอย ข้องพายใช้พายเวลาไปตักแหหาปลา ได้ปลาแล้วก็ใส่ในข้องแล้วพามา ข้องลอยใช้อยู่ในน้ำเวลาไปตักแหหาปลาต้องใช้เวลานาน ได้ปลาก็ปล่อยปลาลงในข้องลอย แล้วตักแหต่อไป

ลอบ

เครื่องมือประมงที่ใช้ดักจับสัตว์น้ำ มีลักษณะเป็นโครงรูปทรงต่าง ๆ ใช้วัสดุหุ้มโดยรอบ และมีส่วนที่เรียกว่า งาม เป็นช่องให้สัตว์น้ำเข้าภายใน เป็นเครื่องมือที่สานด้วยไม้ไผ่

กะโด้ง

เป็นภาชนะสานด้วยไม้ไผ่ที่มีรูปร่างเป็นวงกลมแบน ที่ใช้สำหรับผัดข้าวเพื่อแยกเอาเศษฟูน แกลบ ออกจากเมล็ดข้าวหรือเมล็ดพันธุ์อื่นที่มีเปลือกเช่นถั่ว เพื่อเป็นการคัดแยกระหว่างข้าว หรือเมล็ดพืชพันธุ์ที่ต้องการและเปลือกออกจากกัน

ตุ้มกบ

เครื่องมือใช้ดักกบด้วยการจับเป็นเวลากลางคืน ใช้ดักกบในแปลงนาที่มีแอ่งน้ำเล็ก ๆ มีกุ่ม ปลูก ปลา ตัดขัง อยู่ในแอ่ง ตุ้มกบมีรูปทรงเหมือนข้องทุกประการ แต่บอบบางและเบากว่า

กะโบริม

ภาชนะชนิดหนึ่ง ทำด้วยไม้ชุดรูปวงกลมมีขอบ ด้ามสั้น สำหรับสงข้าวเหนียวที่นึ่งสุกใหม่ ๆ หรือคนข้าวเหนียวหนึ่งให้ลดความร้อนก่อนนำไปใส่ในกล่องข้าว หรือใช้เป็นภาชนะรองถ้วยชามอย่างสำหรับ

ตุ้มเอียน

เป็นเครื่องมือดักปลาไหลและสัตว์น้ำ สานด้วยไม้ไผ่ มีงากลม เรียกว่า “งา ปิด” อยู่บริเวณด้านข้างของตัวตุ้มห่างจากฐานล่างของตุ้มประมาณ ๑๐ เซนติเมตร งาตุ้มเอียนจะต่างจากงากลม ซึ่งเป็นงาเปิด ปากตุ้มบานออกเล็กน้อย มีฝาฐานด้วยไม้ไผ่ โดยมีไม้ขัดปิดทับ อีกชั้นหนึ่งเพื่อไม่ให้หลุดออกง่าย องค์ประกอบของตุ้มเอียนที่สำคัญ

อีกส่วน คือ “ซอน” ใช้ใส่เหยื่อ ประกอบไว้ทางปากตุ้ม ตัวซอนจะค้างอยู่ที่คอ ของตุ้มไม่ตกลงไปถึง ฐานล่างของตัวตุ้ม เพื่อให้เหยื่อลอยอยู่กลางตุ้ม ปลาที่จับได้ เอียนหรือปลาไหล

๗.๘ ยาสมุนไพร ไทตาด

กาบหมากตุ้ม/เปลือกมะตูม	= รักษา ท้องร่วง
ใบหมากสิตา/ใบฝรั่ง	= รักษา ท้องร่วง
ฮากต้นหมากแก/ต้นแก	= เอารากมาเผาไฟ แล้วต้ม
กาบไม้ เปลือกไม้ ซาติ ไม่จิก	= เป็นยาเย็น เอามาแช่น้ำ กิน แก้อาการท้องร่วง ท้องเสีย
ฮากหมากกอก/ต้นมะกอกเล็ก	= เอารากมาต้ม กิน เป็นยาเย็น
ฮากยาแม่อยู่คำ	= สมุนไพรรักษา การอยู่ไฟ
หวาน จอด	= สมุนไพร สมานแผล
นมสาว , ช่างนาว	= ทำให้มีน้ำนมเยอะ
แก่นไม้แค	= ต้มกิน
แก่นไม้จิก	= ต้มกิน
เกลือกา	= ต้มกิน
ต้นข้าวหลาม	= ต้มกิน
ใบเป่า ใบหนาด ใบหมากขาม	= ใช้ต้มอาบ

สมุนไพร แก้อาการ เปื้อนเมา

เปลือกกะบก	= เอามา แช่ น้ำ กิน
ต้นเรียง หรือเสรียง	= เอาเปลือกมาเคี้ยวกินน้ำ แก้อาการ เปื้อนเมา
ใบยานาง หรือ รากยานาง	= คั้น/ต้ม ดื่ม

สมุนไพร แก้อาการแมลงสัตว์กัดต่อย

ต้นบุก/กระตือ	= นำมาทาบรรเทาอาการแมลงสัตว์กัดต่อย
---------------	-------------------------------------

สมุนไพร ในการฆ่าพยาธิ

มะเกลือ	= นำมาตำรวมกัน แล้วกินฆ่าพยาธิ
มะพร้าวแก่	= นำเอามาตำรวมกัน แล้วกินฆ่าพยาธิ

สมุนไพร รักษาฝี

รากต่างไก่	= เอามาฝนทาฝี
น้อยหน่าหลอด	= เอามาตำ หรือฝน เพื่อ ทาบริเวณที่เป็นฝี
ใบมะเขือพวง	= เอามาตำ หรือฝน เพื่อ ทาบริเวณที่เป็นฝี
ส้มพ้อหลวง	= เอามาตำ หรือฝน เพื่อ ทาบริเวณที่เป็นฝี

สมุนไพร แก้อาการ

รากมะเขือขึ้น	= เอารากมาแช่น้ำกิน
---------------	---------------------

อ้อยช้าง = เอาเปลือกเคี้ยวกินน้ำลดอาการไอ
 หนอนหน่าย = เอกรากใบต้น มาต้มกิน

สมุนไพร สมานแผล

ใบสามเสือ = ใบหญ้าหมากฮ้าง = ใช้บดหรือ ตำใช้มาทาแผลสด
 ใบพุ = ใช้บด หรือตำ เพื่อห้ามเลือด แผลสด

ส่วนที่ ๒ คุณค่าและบทบาทของวิถีสุมชนที่มีต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. คุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญพอประมวล สรุปได้ดังนี้

- ๑.๑ ความเชื่อถือศรัทธาในพิธีกรรมประเพณีเลี้ยงผีใหญ่
- ๑.๒ เป็นขวัญและกำลังใจที่มีต่อผู้มาร่วมประกอบพิธี
- ๑.๓ ความรักสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ
- ๑.๔ การประพฤติปฏิบัติตนในประเพณี พิธีกรรมอันดีงาม ที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

๒. บทบาทของชุมชนที่มีต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญพอประมวลสรุปได้ดังนี้

- ๒.๑ การบริจาคทรัพย์เพื่อบำรุงประเพณีพิธีกรรม
- ๒.๒ การบริจาคแรงงานในการเตรียมการการเลี้ยงผี ตั้งแต่เริ่มต้นจนสุดท้าย
- ๒.๓ การเสียสละเวลามาร่วมประเพณีพิธีกรรม ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้น
- ๒.๔ การประพฤติปฏิบัติตนในศีลธรรมอันดีงาม
- ๒.๕ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความรักหวงแหนพิธีกรรมให้ดำรงคงอยู่ชั่วลูกหลานต่อไป

ส่วนที่ ๓ มาตรการในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

๑. มีการจัดตั้งเครือข่ายไทตาด ประกอบด้วย

๑. นายสมหมาย อุดหนุน	ประธานเครือข่ายไทตาด
๒. นายถนอม สิงหา	รองประธาน
๓. นายคำแดง แปทา	กรรมการ
๔. นายเก็ง บัวมูล	กรรมการ
๕. นางสาวฐิตาภา จุ่มศรี	กรรมการ
๖. นางราตรี โหม้มวล	กรรมการ
๗. นางสาวเยาวลักษณ์ ตะวงษ์	กรรมการ
๘. นายสมพงษ์ แก้วมะ	กรรมการ/เลขานุการ
๙. นางสาวมูริตา จารุจิตร	กรรมการ/ผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการชุดนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์ และส่งเสริมวิถีวัฒนธรรมไทตาดให้คงอยู่สืบไป

๒. จัดกิจกรรมส่งเสริมโดย หมู่บ้านเชิงอนุรักษ์ไทตาด ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทตาด โดยการจัดสร้าง หมู่บ้านเชิงอนุรักษ์โดยจัดแสดงวิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตสื่อให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมไทตาดในอดีต โดยส่งเสริมให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ในพื้นที่และใกล้เคียงรวมถึงนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ถึงวัฒนธรรมไทตาด

๓. จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้อุปกรณ์เพื่อความเป็นศิริมงคล เทียวชมศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมไทตาด ทานอาหารพื้นบ้าน ปลุกพืชเพื่ออนุรักษ์พันธุ์พืชสมุนไพรดอนปู่ตา ชมแหล่งเรียนรู้หนองคำไผ่ วิธีการดำรงชีวิตโดยอาศัยแหล่งน้ำในการดำรงชีพของ “ไทตาด”

ส่วนที่ ๔ สภาพปัจจุบัน

๑. สถานะการคงอยู่ของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เสี่ยงต่อการสูญหายโดยต้องได้รับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไว้อย่างเร่งด่วน เนื่องจากกระแสเทคโนโลยีในปัจจุบันซึ่งทำให้วิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นเริ่มเลือนหายไป

๒. สถานภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดความรู้และการอนุรักษ์

(ภาพประกอบการแสดงประเพณีวิถีชนเผ่า ไทตาด ปี พ.ศ.๒๕๖๒)

ไทตาดได้นำการแสดงประเพณีวิถีไทตาดไปร่วมแสดงในพิธีรำบวงสรวง "พญาศรีสัตตนาคราช" ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยถือเอาวันที่ ๗ เดือน ๗ เป็นวันเริ่มต้น รวม ๗ วัน ๗ คืน ส่วนปีนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗-๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๒ นี้ ณ ลานพญาศรีสัตตนาคราช ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งในงานจะมีพิธีเทวาภิเษกวัตถุมงคลและขบวนแห่ รำบวงสรวงพญาศรีสัตตนาคราช ของนางรำ ๘ ชนเผ่า จาก ๑๒ อำเภอในจังหวัดนครพนม ต่างมาร่วมรำบวงสรวงฯในครั้งนี้อีกอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้ง ๗ วัน

(ภาพประกอบการแสดงประวัติวิถีชนเผ่าไทตาด ปี พ.ศ.๒๕๖๕)

ไทตาดได้นำการแสดงประวัติวิถีไทตาดไปร่วมแสดงในพิธีรำบวงสรวง "พญาศรีสัตตนาคราช" ได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยถือเอาวันที่ ๗ เดือน ๗ เป็นวันเริ่มต้น รวม ๗ วัน ๗ คืน ส่วนปีนี้จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗-๑๓ กรกฎาคม ๒๕๖๕ นี้ ณ เวทีการแสดงชนเผ่า บริเวณลานพนมนาครา ริมฝั่งแม่น้ำโขง ซึ่งในงานจะมีพิธีเทวาภิเษก วัดมุนจลและขบวนแห่ รำบวงสรวงพญาศรีสัตตนาคราช ของนางรำ ๘ ชนเผ่า จาก ๑๒ อำเภอในจังหวัดนครพนม ต่างมาร่วมรำบวงสรวงฯในครั้งนี้อย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้ง ๗ วัน

(ภาพประกอบประเพณีกินดองไทตาด)

ประเพณีการกินดองไทตาด (แต่งงาน) ตามประเพณีดั้งเดิมของชาวไทตาด ตามหลักเดิมชาวตาด จะช่วยกันทุกอย่าง ตั้งแต่การหาเจียง หาพิน หาครก หาสาก หาหม้อน้ำ หาหวด หาหอย หาปลา เตรียมสถานที่ เพื่อเตรียมความพร้อมในงานแต่งงานของชาวไทตาดเมื่อถึงวันงานก็จะพากันมาช่วยงาน ในพิธีแต่งงาน จะมีเหล่าสี่ ไห ไกล่สี่ตัว เจ้าบ่าวจะนั่งงะกะเบน (เหน็บเตี๋ยว) หรือโสร่งสีขาว เสื้อสีขาว อันเป็นชุดแต่งกายของชาวไทตาดดั้งเดิม พร้อมพวยเปียง มีคนกางร่มให้และคนสะพายถุงและสะพายดาบ โดยเจ้าบ่าวหรือผู้เป็นชายจะทำหน้าที่ในการแจก เหล้าให้ลุงตา การแจกเหล้าผู้เป็นชายจะนั่งคุกเข่าโถมศอกและพูดว่า "ทะนาเหล่า" กระทำพิธีครั้งแรกจะต้องจ้ำหัว หมูถวายผีก่อน วันนี้ต้องทำบนบ้าน ต่อจากนั้นทางผู้หญิงไปจัดไปทะนาทางเจ้าบ่าวให้มาทันกับเวลาทำเพื่อแต่งเซย ที่ไปจัดไปทะนานั้นมีจำนวนสี่คน นอกจากนั้นลุงตาฝ่ายหญิงก็ลงมาตูปหรือผามเพื่อทำพิธีแล้วฝ่ายเจ้าบ่าวก็จะจัด ขบวนแห่มา ฝ่ายเจ้าสาวก็ทำพิธีต้อนรับฝ่ายเจ้าบ่าว เพื่อรองล้างเท้า เจ้าบ่าวขึ้นบนบ้านเข้าห้อง แล้วผู้เฒ่าลุงตาก็ทำพิธีในตบก่อน แล้วทำพิธีฝากสู่และฝากหัวหมู แล้วสู่ขวัญตามประเพณีต่อไป พอหมอสูตรขวัญจบก็ผูกข้อมือ พอเสร็จจากผูกข้อมือแล้วก็มีการป้อนไข่มุกบ่าวสาวการป้อนไข่มุกนั้นต้องให้เซยฝ่ายชายที่มาฝากหัวหมูเป็นคนป้อน พร้อมกับเอาหัวหมูกระแทกเบาๆ สามครั้ง เป็นหมดพิธีแล้วก็เลี้ยงอาหาร ซึ่งในปัจจุบันก็คงยังอนุรักษ์ประเพณี ดังกล่าวไว้ หากแต่อาจปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ปัจจุบันบ้าง แต่ยังคงลำดับประเพณีเดิมไว้

(ภาพประกอบประเพณีเลี้ยงผีใหญ่)

ในการเลี้ยงผีของไทตาด จะมีประเพณีเลี้ยงที่เรียกกันว่า "เลี้ยงใหญ่" สามปีต่อหนึ่งครั้งที่ชุมชนบ้านฝ้าง โดยมีกวนจ้ำเป็นผู้นำในการสื่อสาร ระหว่างลูกหลานชาวตาดกับบรรพชน ซึ่งในงานนั้น กลุ่มชนชาวไทตาด ไม่ว่าจะอยู่ชุมชนใดจะต้องส่งเสบียงอาหาร หรือไม่ก็รวบรวมเงินทองมาช่วย มีส่วนร่วมในการจัดเลี้ยง จัดพิธี ในประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าว โดยกวนจ้ำจะเป็นคนสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับผีบรรพชน ในที่นี้หมายถึง "เจ้าผ้าขาวและผีเครือญาติอื่นๆ" ซึ่งประเพณีก็ยังคงรักษาไว้

กิตติกรรมประกาศ (ธันวาคม ใจเที่ยง)

ขอขอบพระคุณพี่น้องประชาชน ชนเผ่าไทตาดทุกท่าน ขอขอบคุณกวนจำติดแดงหรือ คุณตา จันทอน สีคะ และคุณยายทองจัน สีคะ บ้านฝ้าง กวานจำอ้วยน้ำ ท่านอำคา ตะวงค์ ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลบ้านฝ้าง พ่อบัว บาน ฝ่ายเพีย คุณตาศิลา สีหา คุณยายบัวคำ วาสา พ่อสมหมาย อุดหนุน คุณยายทองจัน สีคะ คุณตาจอน สีคะ พ่อเปลื้อง ตะวงค์ ฯลฯ ผู้นำชุมชนไทตาด ทั้งที่ชุมชนบ้านฝ้าง หนองบัว หรือนาคำกลาง ที่มีส่วนร่วมในการผลักดัน และเป็นผู้ร่วมวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นฉบับนี้ รวมถึงขอบคุณดวงวิญญาณของเจ้าฟ้าขาวผู้นำชนเผ่าไทตาดในอดีต คุณค่าและความดีงามของงานวิจัยนี้ ขอมอบให้กับประชาชนชาวนาแห่งชนเผ่าไทตาดทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง/บรรณานุกรม

จิตร ภูมิศักดิ์.(๒๕๔๐). ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอมและลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ. พิมพ์ครั้งที่ ๔.บริษัทเคล็ดไทย.กรุงเทพฯ.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา.(๒๕๔๒). ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไทนอกประเทศ. เอกสารประกอบการสัมมนา ที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.กรุงเทพฯ.

ธันวา ใจเที่ยง. (๒๕๔๔).วันเสียงปืนแตกและพลวัตทางสังคมของชุมชนแห่งการปฏิบัติประชาชาติ ประชาธิปไตยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย.รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์.นครพนม. กองทุนชินากุลเพื่อการพัฒนาชุมชน ๒ ฝั่งโขง.

ธันวา ใจเที่ยง.(๒๕๔๔). นายฮ้อย:บทวิเคราะห์ชุมชนอีสานยุคเกษตรยังชีพ. ใน วารสารลำน้ำโขง ฉบับ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔ (ธันวา ใจเที่ยง,บรรณาธิการ

ปราณี วงศ์เทศ (๒๕๔๒).สำนึกเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของชาวอุษาคเนย์.ใน "สังคมและวัฒนธรรมใน ประเทศไทย".ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.กรุงเทพฯ.

พรพิมล ตรีโชติ.(๒๕๔๒). ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า.พิมพ์ครั้งที่ ๑. สำนักงานสนับสนุนการวิจัย. มูลนิธิสิทธิมนุษยชนไทยใหญ่.(๒๕๓๓). กรณีเรื่องไทยใหญ่ พลิกตำนานนิทานเท็จของ สามเหลี่ยมทองคำ.มูลนิธิสิทธิมนุษยชนไทยใหญ่.

พินรัตน์ อัครวัฒนากุล. (๒๕๔๑). การศึกษาเปรียบเทียบระบบวรรณยุกต์ในภาษาของคน "ลาว"คน"ญ้อ" และคน "ผู้ไท" ในอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาภาษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตนพร เศรษฐกุลและเบญจา อ่อนท้วม (๒๕๓๖). จ้วง - ไท -ไทย สายใยแห่งวัฒนธรรม.โครงการ ศึกษาชนชาติไทย.ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยพายัพ.เชียงใหม่.

หน่วยอนุรักษ์ศิลปกรรมจังหวัดนครพนม (๒๕๔๔) .ของดีศรีโคตบูรณ.(อร่ามจิต ชินช่าง,บรรณาธิการ). โรงเรียนปิยะมหาราชาลัย.นครพนม.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดมและปราณี วงศ์เทศ.(๒๕๓๖). จ้วง:พี่น้องเผ่าไทยเก่าแก่ที่สุด.เรือนแก้วการพิมพ์.กรุงเทพฯ.

สุรจิตต์ จันทรสาขา.(มปป).จังหวัดนครพนมในอดีต.เอกสารอัดสำเนา.นครพนม

อุทิศ ภูมิอินทร์. (๒๕๔๑). นิเวศวิทยาป่าไม้.เอกสารอัดสำเนา. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.